

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2013. július 11.*

„Fellebbezés — Verseny — Kartellek — Az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke — A nemzetközi költöztetési szolgáltatások belgiumi piaca — Az árak közvetlen vagy közvetett rögzítése, a piac felosztása és a közbeszerzési eljárások manipulálása — A jogsértő magatartás társasági részesedéseket ellenőrző jogalanyak való betudhatósága — A »vállalkozás« fogalma — A meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó vélelem — A verseny célzott korlátozása — A tagállamok közötti kereskedelem érintettségéről szóló iránymutatás — A 2006. évi bírságkiszabási iránymutatás — Enyhítő körülmények”

A C-440/11. P. sz. ügyben,

az **Európai Bizottság** (képviselik: A. Bouquet, S. Noë és F. Ronkes Agerbeek, meghatalmazotti minőségben, kézbesítési cím: Luxembourg)

fellebbezőnek

az Európai Unió Bírósága alapokmányának 56. cikke alapján 2011. augusztus 25-én benyújtott fellebbezése tárgyában,

a többi fél az eljárásban:

a **Stichting Administratiekantor Portielje** (székhelye: Rotterdam [Hollandia], képviselik: D. Van hove, F. Wijckmans, S. De Keer és H. Burez advocaten),

a **Gosselin Group NV**

alperesek az elsőfokú eljárásban,

A BÍRÓSÁG (harmadik tanács),

tagjai: M. Ilešič tanácselnök, E. Jarašiūnas (előadó), A. Ó Caoimh, C. Toader és C. G. Fernlund bírák,

főtanácsnok: J. Kokott,

hivatalvezető: C. Strömholm tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2012. október 24-i tárgyalásra,

a főtanácsnok indítványának a 2012. november 29-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

* Az eljárás nyelve: holland.

Ítéletet

- 1 Fellebbezésében az Európai Bizottság az Európai Unió Törvényszéke T-208/08. és T-209/08. sz., Gosselin Group és Stichting Administratiekantoor Portielje kontra Bizottság egyesített ügyekben 2011. június 16-án hozott ítéletének (EBHT 2011., II-3639. o.; a továbbiakban: megtámadott ítélet) hatályon kívül helyezését kéri, amely ítélettel a T-209/08. sz. ügyben a Törvényszék a 2009. július 24-i C(2009) 5810 végleges bizottsági határozattal (a továbbiakban: módosító határozat) módosított, az [EK 81. cikk] és az EGT-Megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó, 2008. március 11-i C(2008) 926 végleges bizottsági határozatot (COMP/38.543 „nemzetközi költöztetési szolgáltatások”-ügy) (a továbbiakban: vitatott határozat) megsemmisítette annyiban, amennyiben az a Stichting Administratiekantoor Portieljére (a továbbiakban: Portielje) vonatkozik.

Jogi háttér

- 2 Az [EK 81.] és [az EK 82. cikkben] meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) 2. cikke akként rendelkezik, hogy „[az EK 81. cikk] (1) bekezdése [...] megsértésével kapcsolatos bizonyítási terhet a jogsértést állító fél vagy hatóság viseli”.
- 3 Ugyanezen rendelet 23. cikkének (2) bekezdése többek között akként rendelkezik, hogy „[a] Bizottság határozattal bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy vállalkozások társulásaira [...]”.
- 4 Az [EK] 81. és [EK] 82. cikkben szereplő, a kereskedelemre gyakorolt hatás fogalmáról szóló iránymutatás (HL 2004. C 101., 81. o., a továbbiakban: a kereskedelem érintettségéről szóló iránymutatás) 53. pontja többek között az alábbiakat tartalmazza:

„Amennyiben a megállapodás pusztán jellegénél fogva befolyásolhatja a tagállamok közötti kereskedelmet, mert például behozatalra és kivitelre vonatkozik, vagy több tagállamot ölel fel, a Bizottság álláspontja szerint [...] megdönthető pozitív vélelem áll fenn arra nézve, hogy érzékelhető hatások érik a kereskedelmet, ha a feleknek a megállapodás tárgyát képező termékekre vonatkozó [...] forgalma meghaladja a 40 millió eurót. E hatások érzékelhetőségét akkor is gyakran lehet vélelmezni a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására pusztán jellegüknél fogva képes megállapodásoknál, ha a felek piaci részesedése meghaladja az [...] 5%-os értékhatárt. E vélelmet azonban nem kell alkalmazni akkor, amikor a megállapodás valamely tagállamnak csak egy részét érinti [...]”

- 5 Az 1/2003/EK rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja alapján kiszabott bírságok megállapításáról szóló iránymutatás (HL 2006. C 210., 2. o.; a továbbiakban: bírságkiszabási iránymutatás) „Az alapösszeg korrigálása” cím alatt a következőket tartalmazza:

„[...]”

B. Enyhítő körülmények

29. A bírság alapösszege csökkenthető, ha a Bizottság enyhítő körülményeket állapít meg, mint például:

[...]

- amikor az érintett vállalat bizonyítékkal szolgál arra, hogy részvétele a jogsértésben kifejezetten csekély, és következésképpen bizonyítani tudja azt is, hogy mialatt részt vett a jogsértő megállapodásban, a piacon versenyző magatartás tanúsításával hatékony módon elkerülte azok

végrehajtását; annak pusztá ténye, hogy egy vállalkozás a jogsértésben rövidebb ideig vett részt, mint a többi vállalkozás, nem számít enyhítő körülménynek, hiszen ez a tény már az alapösszegben is tükröződik;

[...]

– amennyiben a versenyellenes magatartást közhatóságok vagy jogszabályok engedélyezték vagy ösztönözték. [...]

[...]”

A jogvita előzményei és a vitatott határozat

- 6 A jogvitának a megtámadott ítélet 1–19. pontjában kifejtett előzményeit és a vitatott határozatot a következőképpen lehet összegezni.
- 7 A Gosselin Groupot (a továbbiakban: Gosselin) 1983-ban alapították, és 2007. december 20. óta e cégnév alatt tevékenykedik. 2002. január 1-je óta a Gosselin részvényeinek 92%-ával a Portielje, 8%-ával pedig a Vivet en Gosselin NV rendelkezik; ez utóbbi 99,87%-ban a Portieljéhez tartozik. A Portielje olyan alapítvány, amely üzleti tevékenységet nem végez, és „a vezetés egységének biztosítása érdekében családi részvényeseket egyesít”. A 2006. június 30-án lezárt pénzügyi évben a Gosselin 143 639 000 euró konszolidált világméretű forgalmat, a Portielje pedig 0 euró konszolidált világméretű forgalmat ért el.
- 8 A Bizottság a vitatott határozatban megállapította, hogy a határozat címzettjei, köztük a Portielje és a Gosselin a nemzetközi költöztetési szolgáltatások belgiumi piacán kartellben vettek részt oly módon, hogy rögzítették az árakat, felosztották egymás között az ügyfeleket és manipulálták a közbeszerzési eljárásokat, ezáltal pedig az EK 81. cikk egységes és folyamatos megsértését követték el, illetve az 1984 októberétől 2003 szeptemberéig terjedő időszak egésze vagy egy része vonatkozásában ezért felelősségre kell vonni őket.
- 9 A jogsértéssel érintett szolgáltatások magukban foglalják mind a természetes személyek javainak, mind pedig a vállalkozások, illetve közintézmények javainak Belgiumból kiinduló vagy oda történő költöztetését. Figyelemmel azon tényre, hogy a kérdéses, nemzetközi költöztetéssel foglalkozó társaságok mindegyike Belgiumban rendelkezik székhellyel, és a kartell Belgiumban folytatta tevékenységét, a kartell földrajzi központja Belgium. A Bizottság az e nemzetközi költöztetési szolgáltatások területén Belgiumban létrejött kartell résztvevőinek összesített forgalmát a 2002-es évre vonatkozóan 41 millió euróra becsülte. Mivel az ágazat méretét körülbelül 83 millió euróra becsülte, a részt vevő vállalkozások összesített piaci részesedését az érintett ágazat körülbelül 50%-ában állapította meg.
- 10 A Bizottság a vitatott határozatban kifejtette, hogy a kartell különösen arra irányult, hogy magas árakat vezessenek be és tartsanak fenn, valamint felosszák a piacot, és olyan különböző formákban nyilvánult meg, mint az árakra vonatkozó megállapodások (a továbbiakban: árakra vonatkozó megállapodás), továbbá a piac hamis árajánlatok, úgynevezett „látszatáránlatok” rendszere révén való felosztására vonatkozó megállapodások (a továbbiakban: látszatáránlatokra vonatkozó megállapodás), valamint az elutasított ajánlatok vagy az ajánlattételtől való tartózkodás esetén az úgynevezett „jutalékokra”, vagyis pénzügyi kompenzációt nyújtó rendszerre vonatkozó megállapodások (a továbbiakban: jutalékokra vonatkozó megállapodás).
- 11 A Bizottság a vitatott határozatban úgy ítélte meg, hogy az 1984. év és a 90-es évek eleje között a kartell többek között az árak rögzítésére vonatkozó írásbeli megállapodások alapján működött, és ezzel párhuzamosan bevezették a jutalékokat és a látszatáránlatokat. Ugyanezen határozat értelmében a jutalékot a Belgiumban nyújtott nemzetközi költöztetési szolgáltatások árai közvetett rögzítésének kell

tekinteni, mivel a kartell tagjai fiktív szolgáltatásokra hivatkozva kölcsönösen jutalékokat számláztak ki egymásnak az elutasított vagy olyan ajánlatok után, amelyek megtételétől tartózkodtak, és e jutalékok összegét kiszámlázták az ügyfeleknek.

- 12 A látszatárajánlatokat illetően a Bizottság a vitatott határozatban megállapította, hogy az ilyen ajánlatok tétele keretében a szerződést elnyerni kívánó költöztető társaság úgy járt el, hogy a költöztetésért fizető ügyfél több árajánlatot kapjon. E célból e társaság megjelölte versenytársainak azt a teljes árat, amelyen a tervezett költöztetést számlázniuk kellett, és amely magasabb volt, mint az említett társaság által ajánlott ár. Olyan látszatárajánlatokról volt szó tehát, amelyeket olyan költöztető társaságok tettek, amelyek nem szándékoztak a költöztetést végrehajtani. A Bizottság úgy ítélte meg, hogy e magatartás a közbeszerzési eljárás manipulálásának minősült, amely ahhoz vezetett, hogy a költöztetésért kért ár magasabb volt, mint amilyen versenykörnyezetben lett volna.
- 13 A Bizottság a vitatott határozatban megállapította, hogy e megállapodások 2003-ig fennálltak, és ezen összetett tevékenységek ugyanazt a célt szolgálták, vagyis az árak rögzítését, a piac felosztását, és így a verseny torzítását.
- 14 A fenti elemekre figyelemmel a Bizottság elfogadta a vitatott határozatot, amelynek 1. cikke a következőképpen rendelkezik:

„A következő vállalkozások Belgiumban a nemzetközi költöztetési szolgáltatások árainak közvetlen és közvetett rögzítésével, a piac egy részének egymás közötti felosztásával, valamint a közbeszerzési eljárás manipulálásával a megjelölt időszakokban megsértették az [EK] 81. cikk (1) bekezdését és az [Európai Gazdasági Térségről szóló] megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését [(HL 1994. L 1., 3. o.)]:

[...]

c) [a Gosselin] 1992. január 31-től 2002. szeptember 18-ig; [a Portieljével] együtt 2002. január 1-jétől 2002. szeptember 18-ig;

[...]”

- 15 Következésképpen a vitatott határozat 2. cikkének e) pontjában a Bizottság 4,5 millió euró bírságot szabott ki a Gosselinnel szemben, amelyből 370 000 euró megfizetéséért a Portielje egyetemlegesen felel. E bírságot a Bizottság a bírságszabási iránymutatásban bemutatott módszert alkalmazva számította ki.
- 16 2009. július 24-én a Bizottság meghozta a módosító határozatot. E határozatban a Bizottság hozzávetőleg 600 000 euróval csökkentette a Gosselin által teljesített eladások értékét. Mivel ez az érték szolgált a Gosselinnel szemben kiszabott bírság számításának alapjául, a Bizottság következképpen a vele szemben kiszabott bírságot 3,28 millió euróban állapította meg, amelyből 270 000 euró megfizetéséért a Portielje egyetemlegesen felel.

A Törvényszék előtti eljárás és a megtámadott ítélet

- 17 A Törvényszék Hivatalához 2008. június 4-én benyújtott keresetlevelével a Portielje keresetet indított elsődlegesen a vitatott határozat öt érintő részében történő megsemmisítése, másodlagosan e határozat 2. cikke e) pontjának az öt érintő részében történő megsemmisítése, következképpen pedig az e 2. cikk e) pontjában kiszabott bírság törlése iránt.
- 18 A Törvényszék nyolcadik tanácsának elnöke a 2010. március 5-i végzésével a szóbeli szakasz lefolytatása és ítélethozatal céljából a T-209/08. sz. ügyet egyesítette a T-208/08. sz. üggyel, amelyben ugyanezen vitatott határozat ellen a Gosselin indított keresetet.

- 19 Keresetének alátámasztása érdekében a Portielje öt jogalapra hivatkozott, amelyek közül az első kettőt saját maga hozta fel, a többi három pedig lényegében megfelelt a Gosselin által a T-208/08. sz. ügyben felhozott jogalapoknak. A Törvényszék a megtámadott ítéletben helyt adott a Portielje által felhozott első két jogalapnak. Ennek kapcsán a Törvényszék a megtámadott ítéletben többek között az alábbi megállapításokat tette.
- 20 A megtámadott ítélet 37–50. pontjában levezetett okfejtés szerint a Törvényszék helyt adott a Portielje által felhozott első jogalapnak, amelynek keretében az azt állította, hogy nem minősül a közösségi versenyjog értelmében vett vállalkozásnak, következésképpen pedig közte és a Gosselin között nem állhatott fenn anyavállalat-leányvállalati viszony. Különösen, a Törvényszék az ítélet 39–42. pontjában megállapította, hogy az EK 81. cikk megsértését elkövető vállalkozás anyavállalata nem szankcionálható az e cikk alapján hozott határozattal, ha saját maga nem vállalkozás. E tekintetben úgy ítélte meg, hogy a gazdasági egység fogalmának alkalmazása nem orvosolhatja az anyavállalat vállalkozási minőségének hiányát, továbbá különbséget kell tenni a vállalkozás fogalma, valamint a leányvállalat magatartása anyavállalatának való betudhatóságának fogalma között.
- 21 A Portielje vállalkozásként minősítésének lehetőségével kapcsolatban a Törvényszék, miután megállapította, hogy a Portielje nem vitatottan nem végez közvetlen gazdasági tevékenységet, a megtámadott ítélet 47. és 48. pontjában, a C-222/04. sz., Cassa di Risparmio di Firenze és társai ügyben 2006. január 10-én hozott ítélet (EBHT 2006., I-289. o.) alapján úgy ítélte meg, hogy „a részesedésekkel való rendelkezés [...] [,] még ha irányítást megalapozó részesedésekről is van szó[,]” önmagában nem elegendő ahhoz, hogy közvetett gazdasági tevékenységnek lehessen minősíteni az e részesedésekkel rendelkező jogalany tevékenységét, hanem annak ellenőrzése érdekében, hogy ilyen gazdasági tevékenységet gyakorol-e, meg kell vizsgálni, hogy e jogalany közvetlenül vagy közvetve beavatkozott-e a leányvállalatának vezetésébe.
- 22 E tekintetben a Törvényszék a megtámadott ítélet 48–50. pontjában megállapította, hogy az a kérdés, hogy a Portielje így beavatkozott-e a Gosselin vezetésébe, különbözik attól, hogy a Portielje meghatározó befolyást gyakorolt-e a Gosselinre. A Törvényszék megjegyezte, hogy valamely jogalany vállalkozásként minősítésének lehetősége tekintetében semmilyen vélelem felállítására nem került sor, következésképpen pedig a Bizottságnak kellett bizonyítania, hogy a Portielje ténylegesen beavatkozott a Gosselin vezetésébe. Mivel a Bizottság erre vonatkozóan nem szolgáltat semmilyen bizonyítékkal, a Törvényszék megállapította, hogy a Bizottság nem bizonyította, hogy a Portielje az EK 81. cikk értelmében vett vállalkozás.
- 23 A megtámadott ítélet 51–59. pontjában a Törvényszék – „[a] teljesség kedvéért [...], [...] feltéve, hogy a Portielje vállalkozás” – elemezte a Portielje által felhozott második jogalapot. A Törvényszék megállapította, hogy a Portieljének sikerült megdöntenie a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó, többek között a Bíróság C-97/08. P. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítéletből (EBHT 2009., I-8237. o.) eredő vélelmet, következésképpen pedig helyt adott e második jogalapnak.
- 24 Elemzése keretében a Törvényszék a megtámadott ítélet 54–56. pontjában megállapította először is, hogy a Portielje által a leányvállalatának magatartására gyakorolt meghatározó befolyás már csak azért is ki volt zárva, mert mind a Portielje általi első írásbeli döntéshozatalra, mind pedig a Portielje igazgatótanácsának első hivatalos ülésére a jogsértés befejezését követően került sor; másodsor, hogy a Portielje egyetlen lehetősége a Gosselin politikájának befolyásolására az lett volna, hogy e társaság részvényeseinek közgyűlésén gyakorolja a szavazati jogait, viszont a 2002. január 1-jétől 2002. szeptember 18-ig terjedő időszakban egyetlen közgyűlést sem tartottak; harmadszor pedig, hogy a Gosselin igazgatótanácsának tagjai már azt megelőzően betöltötték állásukat, hogy a Portielje letétkezelő minőségben megkapta volna a Gosselin részvényeit, ami a Törvényszék szerint bizonyítja, hogy a tagoknak az igazgatótanácsban való jelenléte nem tükrözte a Portielje befolyását.

- 25 A Törvényszék továbbá a megtámadott ítélet 57. pontjában megállapította, hogy nem fogadható el, hogy az a három személy, akik a Gosselin igazgatótanácsát alkotják, viszont akik a Portielje igazgatótanácsának csak a felét teszik ki, nem a Gosselin igazgatói minőségükben, hanem a Portielje által a Gosselin közgyűlésére gyakorolt befolyás révén gyakorolnak irányítást a Gosselin felett. E tekintetben a Törvényszék többek között kimondta, hogy még ha fel is tételezzük, hogy a Gosselin három igazgatója, akik a Portielje tulajdonosai között is szerepelnek, nem csupán a Gosselin igazgatóiként tevékenykedtek, akkor is valószínűbb, hogy saját érdekükben jártak el.
- 26 E körülményekre tekintettel a Törvényszék a megtámadott ítélet 59. pontjában megállapította, hogy a módosító határozattal módosított vitatott határozatot (a továbbiakban: módosított vitatott határozat) meg kell semmisíteni annyiban, amennyiben az a Portieljét érinti. A Törvényszék ugyanakkor lefolytatta a Portielje által felhozott és a Gosselin által is előadott három másik jogalap elemzését is, és elutasította e jogalapokat.

A felek kérelmei

- 27 Fellebbezésében a Bizottság azt kéri, hogy a Bíróság helyezze hatályon kívül a megtámadott ítéletet annyiban, amennyiben az a Portielje vonatkozásában megsemmisíti a módosító határozattal módosított vitatott határozatot, továbbá utasítsa el a Portielje által előterjesztett megsemmisítés iránti keresetet, valamint a Portieljét kötelezze a Törvényszék és a Bíróság előtt felmerült költségek viselésére.
- 28 A Portielje azt kéri, hogy a Bíróság utasítsa el a fellebbezést, és a Bizottságot kötelezze az első- és másodfokú eljárás költségeinek viselésére.

A fellebbezésről

- 29 Fellebbezésének alátámasztása érdekében a Bizottság két jogalapot hoz fel, és mindkettőt az EK 81. cikk megsértésére alapítja.

Az első, az EK 81. cikk személyi hatályával kapcsolatos jogalapról

A felek érvei

- 30 A Bizottság azt kifogásolja, hogy a Törvényszék a megtámadott ítélet 39–42. pontjában jogilag tévesen értelmezte az EK 81. cikk értelmében vett vállalkozás fogalmát. A Bizottság szerint az egyetemleges felelősség jogalanyok között alkalmazandó, és abból a tényből ered, hogy e jogalanyok gazdasági egységet alkotnak, vagyis az uniós versenyjog értelmében egyetlen vállalkozásnak minősülnek. Így, mielőtt az EK 81. cikk megsértését adott jogi személynek be lehetne tudni, a Bizottságnak bizonyítania kell, hogy e személy ahhoz a vállalkozáshoz tartozik, amely a jogsértést elkövette. Azt ugyanakkor nem kell szükségképpen bizonyítania, hogy az említett személy maga is vállalkozásnak minősül. E tekintetben a Bizottság utal többek között a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre.
- 31 Következésképpen a Törvényszék magának a Portieljének a vállalkozási minőségével kapcsolatos, vagyis olyan kérdésre összpontosította az elemzését, amely nem releváns, ezáltal pedig téves jogi kritériumot alkalmazott. Valójában azt kellett volna megvizsgálnia, hogy a Bizottság megalapozottan állította-e, hogy a Portielje ahhoz a vállalkozáshoz tartozott, amely a jogsértést elkövette.
- 32 A Bizottság másodlagosan azt állítja, hogy a Törvényszék által a téves feltevéséből levont következtetések egyben téves jogalkalmazásnak is minősülnek. A Törvényszék által a megtámadott ítélet 48. és 49. pontjában alkalmazott megközelítés nem csupán ellentétes a Bíróság ítélkezési

gyakorlatával, hanem annak megkövetelését is jelenti, hogy a Bizottság kétszer, viszont két különböző módon bizonyítsa, hogy a Portielje ténylegesen irányítást gyakorolt a Gosselin felett. E téves megközelítésnél fogva a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor úgy ítélte meg, hogy a Bizottság, mielőtt a Portieljét a Gosselinnel együtt felelőssé nyilváníthatná a szóban forgó jogsértésért, nem elégedhet meg azzal, hogy a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügy szerinti ítélkezési gyakorlatra hivatkozik, hanem ezenkívül – és ezt megelőzően – „konkrét bizonyíték[ok]kal” azt is alá kell támasztania, hogy a Portielje „közvetlenül vagy közvetve beavatkozott” a Gosselin vezetésébe. Ezenkívül a Törvényszék egyes bizonyítékokat mint irrelevánsakat mellőzött, pedig azok fontosak voltak, továbbá a részvényesek részesedéséből eredő vélelem alkalmazását a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletben megfogalmazott elvekkel összeegyeztethetetlen módon zárta ki.

- 33 A Portielje azt állítja, hogy az EK 81. cikk alkalmazása szempontjából alapvető jelentőségű az a kérdés, hogy ő versenyjogi értelemben vállalkozásnak minősül-e, e feltétel teljesülésének bizonyítása pedig az 1/2003 rendelet 2. cikke alapján a Bizottságot terheli. Azáltal viszont, ha a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletből eredő vélelmet olyan tényállásra alkalmazza, amelyben még nem nyert bizonyítást, hogy a Portielje vállalkozásnak minősül, a Bizottság nem tesz megfelelően eleget a rá háruló bizonyítási tehernek.
- 34 A Bizottság elsődlegesen előadott érvelésével kapcsolatban a Portielje azt állítja, hogy jöllehet a versenyjogi tárgyú anyagi jogi rendelkezések a vállalkozás gazdasági fogalmához kapcsolódnak, a szankciókra vonatkozó rendelkezéseknek szükségképpen valamely jogalanyra kell irányulniuk, következésképpen pedig azok a vállalkozás jogi fogalmához kapcsolódnak. Ezért a jogsértés betudhatóságának kérdését külön kell választani a valamely jogalany felelősségre vonásának lehetőségével kapcsolatos kérdéstől. Így, mielőtt a jogsértést be lehetne tudni az anyavállalatnak, szükséges, hogy az anyavállalat azért jogilag felelősséggel tartozhasson. Márpedig ez csak akkor van így, ha az anyavállalat az EK 81. cikk és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése értelmében vett vállalkozásnak minősül, akár a saját gazdasági tevékenységei folytán, akár pedig azon társaságok gazdasági tevékenységei folytán, amelyekben irányítást biztosító részesedéssel rendelkezik. Ez utóbbi esetben ugyanakkor szükséges, hogy az irányítást ténylegesen gyakorolja is e társaságok felett azáltal, hogy közvetlenül vagy közvetve beavatkozik a vezetésükbe. Márpedig nem vitatott, hogy a Portielje esetében a szóban forgó jogsértési időszak során nem ez volt a helyzet.
- 35 A Bizottság másodlagosan előadott érvelésével kapcsolatban a Portielje úgy véli, hogy a meghatározó befolyás gyakorlásának az a bizonyítéka, amely a többek között a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletben kialakított vélelemből ered, nem alkalmazható arra az elméletre, hogy valamely jogalany az EK 81. cikk alapján mikor vonható felelősségre valamely jogsértésért. A Portielje szerint ugyanis annak elfogadása, hogy a meghatározó befolyás gyakorlásának vélelme megfelelő kritérium valamely jogalany vállalkozásként minősítéséhez, nem elhanyagolható következményekkel járna különösen azon jogalanyok vonatkozásában, amelyek mind gazdasági tevékenységeket, mind pedig a közhatalmi jogosítványok körébe tartozó tevékenységeket gyakorolnak.

A Bíróság álláspontja

- 36 Elöljáróban emlékeztetni kell arra, hogy az uniós versenyjog a vállalkozások tevékenységeire vonatkozik (a C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-123. o.] 59. pontja, valamint a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 54. pontja), és hogy a vállalkozás fogalma minden gazdasági tevékenységet folytató jogalanyra kiterjed, függetlenül azok jogállásától és finanszírozási módjától (a C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P.–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítélet [EBHT 2005., I-5425. o.] 112. pontja, és a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 54. pontja). E fogalmat úgy kell értelmezni,

mint amely a szóban forgó megállapodás tárgya szempontjából gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból e gazdasági egység több természetes vagy jogi személyből áll (a 170/83. sz. Hydrotherm Gerätebau ügyben 1984. július 12-én hozott ítélet [EBHT 1984., 2999. o.] 11. pontja, valamint a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 55. pontja).

- 37 Ha az ilyen gazdasági egység megsérti a versenyszabályokat, a személyes felelősség elve szerint neki kell felelnie ezért a jogsértésért (lásd ebben az értelemben a C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben 1999. július 8-án hozott ítélet [EBHT 1999., I-4125. o.] 145. pontját, valamint a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 56. pontját).
- 38 Azon kérdést illetően, hogy milyen körülmények között lehet mégis szankcionálni azt a jogi személyt, amely nem követte el a jogsértést, a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából következik, hogy az anyavállalatnak többek között akkor lehet betudni a leányvállalat magatartását, ha e leányvállalat – jóllehet külön jogi személyiséggel rendelkezik – nem önállóan határozza meg piaci magatartását, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat ad a számára, különös tekintettel az említett két jogi személy közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra (a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 58. pontja, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat, valamint a C-628/10. P. és C-14/11. P. sz., Bizottság kontra Alliance One International és társai egyesített ügyekben 2012. július 19-én hozott ítélet 43. pontja).
- 39 Ilyen helyzetben ugyanis, mivel az anyavállalat és leányvállalata ugyanazon gazdasági egység részét képezi, és ezáltal az EK 81. cikk értelmében egyetlen vállalkozásnak minősül, a Bizottság jogosult a bírságkiszabó határozatot az anyavállalatnak címezni anélkül, hogy köteles lenne az utóbbinak a jogsértésben való személyes részvételét bizonyítani (lásd a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 59. pontját, valamint a fent hivatkozott Bizottság kontra Alliance One International és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 44. pontját).
- 40 E tekintetben a Bíróság pontosította, hogy olyan különleges esetben, amelyben az anyavállalat az uniós versenyszabályokat megsértő leányvállalatában kizárólagos vagy közel kizárólagos tőkerészesedéssel rendelkezik, fennáll azon megdönthető vélelem, miszerint ezen anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalatára (a továbbiakban: a meghatározó befolyás tényleges gyakorlásának vélelme) (a C-508/11. P. sz., ENI kontra Bizottság ügyben 2013. május 8-án hozott ítélet 47. pontja; lásd továbbá ebben az értelemben a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot; a C-521/09. P. sz., Elf Aquitaine kontra Bizottság ügyben 2011. szeptember 29-én hozott ítélet [EBHT 2011., 8947. o.] 56. és 63. pontját, valamint a fent hivatkozott Bizottság kontra Alliance One International és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 46. pontját).
- 41 E feltételek mellett elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy az anyavállalat a leányvállalatban kizárólagos vagy közel kizárólagos tőkerészesedéssel rendelkezik, ahhoz hogy vélelmezni lehessen, hogy az anyavállalat meghatározó befolyást gyakorol e leányvállalat üzletpolitikájára. A Bizottságnak ezt követően módjában áll az anyavállalat egyetemleges felelősségét megállapítani a leányvállalatára kiszabott bírság megfizetését illetően, kivéve ha a fenti vélelem megdöntésére köteles anyavállalat elegendő bizonyítékot terjeszt elő annak bizonyításához, hogy a leányvállalata önálló piaci magatartást követ (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. pontját; a fent hivatkozott Elf Aquitaine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 57. és 63. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot; a fent hivatkozott Bizottság kontra Alliance One International és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 47. pontját, valamint a fent hivatkozott ENI kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 47. pontját).
- 42 Ez az ítélkezési gyakorlat azon a feltevésen alapul, mely szerint valamely jogalanynak betudható a másik jogalany magatartásáért való felelősség, amennyiben ez utóbbi jogalany nem önálló módon határozza meg a piaci magatartását. Következésképpen nem releváns az, hogy a másik jogalanyban kizárólagos

vagy közel kizárólagos tőkerészesedéssel rendelkező, vagy e másik jogalany társasági részesedéseit teljes vagy majdnem teljes körűen ellenőrző jogalanyt (a továbbiakban: központi irányító jogalany) társasági helyett alapítványi formában hozták létre.

- 43 Ebből következik, hogy – mint azt a főtanácsnok az indítványának 36. és 37. pontjában megjegyezte – amikor a vállalkozás által elkövetett versenyjogi jogsértést az EK 81. cikkben és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdésében foglalt, együttesen értelmezett rendelkezések alapján szankcionálni kell, nincs jelentősége annak a kérdésnek sem, hogy az e vállalkozást alkotó minden egyes jogalany saját gazdasági tevékenységet folytat-e, és ennél fogva külön-külön megfelel-e a vállalkozás jelen ítélet 36. pontjában felidézett fogalmának.
- 44 A szankció szempontjából egyedül az a körülmény meghatározó, hogy az ugyanazon bírság egészben vagy részben való megfizetésére egyetemlegesen kötelezett valamennyi jogalany azzal a jogalanyal, amelynek a jogsértésben való közvetlen részvétele bizonyítást nyert (a továbbiakban: a jogsértés elkövetője), az EK 81. cikk értelmében vett egyetlen vállalkozást alkot. Márpedig a jelen ítélet 38–41. pontjában felidézett ítélkezési gyakorlat szerint e tekintetben annak van jelentősége, hogy a központi irányító jogalany ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol a jogsértés elkövetőjére.
- 45 Az eddigiekből következik, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor egyrészt a megtámadott ítélet 39. pontjában úgy ítélte meg, hogy a vállalkozás fogalmát a jogsértés elkövetője által tanúsított magatartásnak a központi irányító jogalanyának való betudása fogalmától elkülönítve kell értelmezni, másrészt amikor ugyanezen ítélet 42. pontjában megállapította, hogy „az EK 81. cikk megsértését elkövető vállalkozás anyavállalata nem szankcionálható az EK 81. cikk alapján hozott határozattal, ha saját maga nem vállalkozás”, következésképpen pedig az ítélet 43–50. pontjában megvizsgálta, hogy a Bizottság bizonyította-e, hogy külön a Portielje az EK 81. cikk értelmében vett vállalkozás-e.
- 46 A Bizottság által felhozott első jogalap tehát az elsődlegesen előadott részében megalapozott, következésképpen annak helyt kell adni, anélkül hogy a Bíróságnak el kellene bírálnia a másodlagosan előadott részt.
- 47 E megállapítás azonban önmagában nem eredményezheti a megtámadott ítélet hatályon kívül helyezését, amennyiben az a Törvényszék előtt a Portielje által előterjesztett keresetet bírálja el. Mint az ugyanis ezen ítélet 51–59. pontjából kitűnik, a Törvényszék a teljesség kedvéért annak megállapítására alapította az álláspontját, hogy a Portielje a Törvényszék szerint „benyújtott annak alátámasztására alkalmas bizonyítékokat, hogy nem gyakorolt meghatározó befolyást a Gosselinre, sőt ilyen befolyás gyakorlására nem is volt lehetősége”, megdöntve ezáltal a többek között a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletből eredő vélelmet. Ezért a második fellebbezési jogalapot is meg kell vizsgálni.

A második, a meghatározó befolyás gyakorlásának bizonyításával kapcsolatos vélelem megdöntésére alapított jogalapról

A felek érvei

- 48 A Bizottság azt állítja, hogy a Törvényszék által a megtámadott ítélet 51–59. pontjában tett azon megállapítások, amelyek szerint a Portielje „benyújtott annak alátámasztására alkalmas bizonyítékokat, hogy nem gyakorolt meghatározó befolyást a Gosselinre, sőt ilyen befolyás gyakorlására nem is volt lehetősége”, téves jogalkalmazáson és/vagy a bizonyítékok nyilvánvaló elferdítésén alapul.
- 49 Először is, a Törvényszék a megtámadott ítélet 56. és 57. pontjában nyilvánvalóan elferdítette a Portielje és a Gosselin közötti személyi összefonódások jellegével és terjedelmével kapcsolatos bizonyítékokat. A Törvényszék azt állította, hogy ezek az összefonódások a Portielje igazgatótanácsának „csak a felét”

- érintették, azt sugallva, hogy e tagok nem tudták együtt meghatározni a Portielje politikáját. A vitatott határozat (46) és (446) preambulumbekzdéséből, továbbá az ellenkérelem 11. és 22–24. pontjából, valamint a Portielje viszonzváaszának 6. pontjából és a Portieljének a Törvénszékhez benyújtott alapszabályából azonban kitűnik, hogy e személyi összefonódások a Portielje igazgatótanácsának azon három legfontosabb tagját érintették, akik képesek voltak együtt meghatározni a Portielje politikáját, emellett pedig a Gosselin igazgatótanácsának egészét alkották.
- 50 Másodszor, a Bizottság azt kifogásolja, hogy a Törvénszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor a megtámadott ítélet 54. pontjában úgy ítélte meg, hogy a Portielje, mivel az érintett jogsértési időszak során egyetlen formális vezetési döntést sem hozott, nem gyakorolhatott meghatározó befolyást a Gosselin magatartására. A Bizottság kétségkívül elismeri, hogy a meghatározó befolyás gyakorlásának vélelmét megdönthetik olyan bizonyítékok, amelyek alátámasztják, hogy a leányvállalat önálló magatartást tanúsított. A Törvénszék azonban olyan szabályt fogalmazott meg, amely szerint a meghatározó befolyás gyakorlása nem lehetséges, amennyiben a 100%-os irányítást gyakorló jogi személy nem hozott formális vezetési döntést. E vélelem terjedelmének olyan nagyarányú korlátozásáról van szó, amely nem következik az ítélkezési gyakorlatból, és téves, ez pedig annál inkább így van, ha a két érintett jogi személy között jelentős személyi összefonódások vannak. A Bizottság e tekintetben hangsúlyozza, hogy a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletből eredő ítélkezési gyakorlat a gazdasági realitásokon alapul, és nem támaszt semmilyen formális követelményt a meghatározó befolyás gyakorlására.
- 51 Harmadszor, a Bizottság azt állítja, hogy a Törvénszék a megtámadott ítélet 55–57. pontjában is tévesen alkalmazta a jogot. Az 55. pont abból a téves feltevésből indul ki, mely szerint a meghatározó befolyás gyakorlása csak a társasági jogban előírt formai követelmények tiszteletben tartásával, a jelen esetben a Gosselin részvényeseinek közgyűlésén történhet. E megfontolás figyelmen kívül hagyja a Gosselint és a Portieljét egyesítő személyi összefonódásokat, túlzott formalizmusról tanúskodik, és nem felel meg a vállalkozás gazdasági fogalma funkcionális jellegének.
- 52 Közelebbről, a személyi összefonódásokat illetően a Törvénszék által a megtámadott ítélet 56. pontjában kiemelt három körülmény önmagában nem enged arra következtetni, hogy a Portielje nem képezett gazdasági egységet a Gosselinnel. E tekintetben a Bizottság emlékeztet arra, hogy e személyi összefonódások olyan személyeket érintettek, akik együtt a Gosselin igazgatótanácsának egészét alkották, ezzel együtt pedig a Portielje igazgatótanácsában a szavazatok többségével rendelkeztek. Hasonlóképp, a megtámadott ítélet 57. pontjában szereplő megfontolások jogilag tévesek, és nem érintik azt a következtetést, mely szerint a Gosselin úgy tekinthető, hogy a Portielje szándékait követte.
- 53 A Bizottság arra következtet, hogy a Bíróságnak rendelkezésére állnak mindazok az adatok, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a jogvitát véglegesen elbírálja, és elutasítsa a Portielje által a Törvénszék előtt indított keresetet.
- 54 A Portielje azt állítja, hogy ő igenis megdöntötte a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletből eredő, a meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó vélelmet.
- 55 A meghatározó befolyás tényleges gyakorlását illetően a Portielje úgy véli, hogy – tekintettel arra, hogy a szóban forgó jogsértési időszak során az igazgatótanácsa nem tartott ülést, továbbá hogy ugyanezen időszak során a részvényeseinek közgyűlését nem hívták össze, valamint hogy nem befolyásolta a Gosselin igazgatótanácsának összetételét – bizonyította, hogy *de facto* nem gyakorolt meghatározó befolyást a Gosselinre. A Bizottság érvelése nem fogadható el. Ennek az érvelésnek egyrészt az lenne a hatása, hogy megdönthetlenné teszi a vélelmet, ami összeegyeztethetetlen lenne többek között a Portielje tisztességes eljáráshoz való jogával. Másrészt ez az érvelés ellentétes a társasági jog és a jogi személyekre vonatkozó jog alapvető elveivel. Az olyan jogalanyok ugyanis, mint az alapítványok, csak az alapszabály szerinti szerveiken keresztül léteznek.

- 56 A személyi összefonódásokkal kapcsolatban a Portielje úgy véli, hogy azok csak akkor meghatározóak, ha az anyavállalatot megillető azon lehetőséget juttatják kifejezésre, hogy a leányvállalata politikáját befolyásolja. Ez a helyzet akkor, ha az anyavállalat azért nevez ki igazgatókat a leányvállalatának igazgatótanácsába, hogy ott befolyást gyakoroljon. Márpedig a jelen esetben ez nem így történt. Ráadásul a Portieljét nem azért hozták létre, hogy a Gosselinre bármilyen formában befolyást gyakoroljon.
- 57 Ezenkívül a Bizottság által képviselt álláspont ellentétes a társasági jog két alapvető elvével, amely jog kizárja, hogy a Portieljét felelősségre lehessen vonni azért a magatartásért, amelyet az igazgatói közül hárman a társaság minden szervezeti keretén kívül tanúsítottak. Így valamely társaság igazgatói egyénileg nem rendelkeznek hatáskörökkel. A Gosselin és a Portielje csak a szerveiken keresztül járnak el, és csak az igazgatótanácsaik mint testületek rendelkeznek általános igazgatási hatáskörökkel. Másrészt az igazgatók csak a megbízatásuk keretei között és csak a társaságuk érdekében gyakorolhatják a hatásköreiket, a hatáskörrel való visszaélésnek pedig általában semmisség a következménye. E feltételek mellett nem önkényes azt gondolni, hogy a Gosselin három igazgatója csak a Gosselin igazgatói minőségében, nem pedig a Portielje képviselőjeként járt el.

A Bíróság álláspontja

- 58 Előjáróban emlékeztetni kell arra, hogy az első fellebbezési jogalap elemzéséből következik, hogy a Törvényszék tévesen állapította meg, hogy a Bizottság megalapozatlanul alkalmazta a meghatározó befolyás tényleges gyakorlásának vélelmét annak alátámasztása érdekében, hogy e vélelem következtében a Portielje és a Gosselin a 2002. január 1-jétől 2002. szeptember 18-ig terjedő időszak során az EK 81. cikk értelmében vett egyetlen vállalkozást alkotott. Ezért a jelen jogalap keretében a Bíróságnak csak azt a kérdést kell eldöntenie, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta-e a jogot, vagy sem, amikor úgy ítélte meg, hogy a Portielje olyan bizonyítékokkal szolgált, amelyek megdönthették e vélelmet.
- 59 E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy az a kérdés, hogy a Törvényszék a tények és bizonyítékok értékelése során helyes jogi kritériumokat vett-e alapul, olyan jogi kérdésnek minősül, amelyre kiterjed a Bíróság által a fellebbezés keretében gyakorolt felülvizsgálat (lásd ebben az értelemben a C-109/10. P. sz., Solvay kontra Bizottság ügyben 2011. október 25-én hozott ítélet [EBHT 2011., I-10329. o.] 51. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Márpedig a Bizottság pontosan ilyen kérdést terjeszt a Bíróság elé a második jogalapjának második és harmadik részében, amelyek a megtámadott ítélet 54., illetőleg 55–57. pontja ellen irányulnak.
- 60 Mint az az első fellebbezési jogalap elemzéséből következik, annak megállapítása érdekében, hogy a jogsértés elkövetője önálló módon határozza-e meg piaci magatartását, az említett elkövető és a központi irányító jogalanya közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra vonatkozó valamennyi releváns elemet figyelembe kell venni, amelyek az adott esettől függően változhatnak, ezért nem képezhetik kimerítő felsorolás tárgyát (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 73. és 74. pontját; a fent hivatkozott Elf Aquitaine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 58. pontját, valamint a fent hivatkozott Bizottság kontra Alliance One International és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 45. pontját).
- 61 A jelen esetben a Törvényszék a megtámadott ítélet 54. pontjában megállapította, hogy az alapítványnál a Gosselin részvényeire vonatkozó igazolások kiadását csak 2002. december 11-én foglalták okiratba, továbbá hogy a Portielje alapszabályának 5.2. cikke az írásbeli döntéshozatalt is lehetővé teszi, valamint hogy a Portielje szerint – amelynek ezen állítását a Törvényszék szerint a Bizottság nem vitatta – a 2004. november 5-i ülést megelőzően erre csak egyetlen egyszer, azaz 2003. március 10-én, a 2002-es évre vonatkozó éves beszámoló elkészítésekor került sor. A Törvényszék ebből levezette, hogy meg kell állapítani, hogy a Portielje az alapszabályának megfelelően járt el, és mind a 2003. március 10-i írásbeli

- eljárásra, mind pedig 2004. november 5-i első formális ülésre a jogsértés végét követően került sor. Ugyanezen 54. pontban a Törvényszék ebből arra következtetett, hogy „[e]nnélfogva pusztán ezen okból kizárt az, hogy a Portielje a leányvállalatának magatartására meghatározó befolyást gyakorolt”.
- 62 A Törvényszék ugyanakkor a megtámadott ítélet 55. pontjában mindenekelőtt hozzátette, hogy mivel a Portielje tevékenysége egyedül abban áll, hogy a Gosselin részvényeseinek közgyűlésén gyakorolja a szóban forgó részvényekhez kapcsolódó szavazati jogokat, „[a] Portielje egyetlen lehetősége a Gosselin politikájának befolyásolására [...] az lett volna, hogy e társaság közgyűlésén gyakorolja e szavazati jogokat”. A Törvényszék megjegyezte, hogy ugyanakkor bizonyított, hogy az érintett jogsértési időszakban, vagyis 2002. január 1-jétől 2002. szeptember 18-ig a Gosselin részvényesei egyetlen közgyűlést sem tartottak. Ezt követően az ítélet 56. pontjában a Törvényszék megállapította, hogy ugyanezen időszakban a Portielje nem változtatta meg a Gosselin igazgatótanácsának összetételét, hangsúlyozva e tekintetben, hogy „[a] Gosselin igazgatótanácsának tagjai már e társaság igazgatói voltak azt megelőzően, hogy a Portielje letétkezelő minőségben megkapta volna a Gosselin részvényeit”, valamint hogy „[a]z események ezen időbeli sorrendje azt mutatja, hogy e tagoknak az igazgatótanácsban való jelenléte nem tükrözi a Portielje befolyását”.
- 63 Végül ugyanezen ítélet 57. pontjában a Törvényszék úgy ítélte meg, hogy azt az állítást, mely szerint a Gosselin igazgatótanácsát alkotó azon három személy, akik a Portielje igazgatótanácsának csak a felét teszik ki, „nem a Gosselin igazgatói minőségükben, hanem a Portielje által a Gosselin közgyűlésére gyakorolt befolyás révén” gyakorolnak irányítást a Gosselin felett, el kell utasítani, megállapítva e tekintetben, hogy „az igazgatótanács tagjainak részbeni azonossága nem járhat azzal, hogy mindazon vállalkozást, amelyben a Gosselin igazgatótanácsának három tagja is jelen van e minőségben, ezen okból kifolyólag a Gosselin anyavállalatának kellene tekinteni”. A Törvényszék ugyanezen 57. pontban azt is megállapította, hogy a jelen esetben „a Gosselin három igazgatója a Portielje tulajdonosai között volt, a Portielje pedig csak a tulajdonjogok gyakorlásának egyik eszköze volt”, ennélfogva pedig, „még ha feltételezzük is, hogy e három személy nem csupán a Gosselin igazgatójaként járt el, valószínűbb, hogy saját érdekükben jártak el”.
- 64 E körülményekre tekintettel a Törvényszék a megtámadott ítélet 58. pontjában megállapította, hogy „a Portielje benyújtott annak alátámasztására alkalmas bizonyítékokat, hogy nem gyakorolt meghatározó befolyást a Gosselinre, sőt ilyen befolyás gyakorlására nem is volt lehetősége”, továbbá hogy a Portieljének sikerült megdöntenie a meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó, a többek között a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletből eredő vélelmet.
- 65 Az eddigiekből kitűnik először is, hogy a Törvényszék a megtámadott ítélet 54. pontjában megállapította: az, hogy a központi irányító jogalany nem hozott formális vezetési döntést azon időszakban, amelynek tekintetében egyetemlegesen köteles a bíróság megfizetésére, önmagában elegendő a meghatározó befolyás tényleges gyakorlása vélelmének megdöntéséhez. A Törvényszék ezáltal úgy ítélte meg, hogy a központi irányító jogalany által a jogsértés elkövetőjére való meghatározó befolyás tényleges gyakorlása csak úgy lehetséges, ha az előbbi jogalany a társasági jogban meghatározott formai követelmények betartásával vezetési döntéseket hoz.
- 66 A Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor a fentiek szerint járt el. A Bíróságnak a jelen ítélet 60. pontjában felidézett állandó ítélkezési gyakorlatából ugyanis kitűnik, hogy annak megállapítása érdekében, hogy a jogsértés elkövetője önálló módon határozza-e meg piaci magatartását, az említett elkövető és a központi irányító jogalanya közötti valamennyi releváns gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatot figyelembe kell venni, továbbá tekintettel kell lenni a gazdasági realitásokra. Ezért e tekintetben nem lehet elegendő önmagában az, hogy a központi irányító jogalany nem hozott a társasági jogban meghatározott formai követelményeknek megfelelő vezetési döntést.
- 67 Másodszor, a Törvényszék által a megtámadott ítélet 55–57. pontjában lefolytatott elemzés ugyanilyen téves jogalkalmazásnak minősül. A jelen ítélet 62. és 63. pontjában felidézett körülményekből ugyanis kitűnik, hogy a Törvényszék egyedül a társasági jogra tekintettel lefolytatott elemzés alapján állapította

meg a meghatározó befolyás tényleges gyakorlása vélelmének megdöntését, anélkül hogy e következtetés megfogalmazása előtt figyelembe vette volna a Portieljét és a Gosselint egyesítő gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra vonatkozó valamennyi releváns körülményt. Különösen, jóllehet az 57. pontban a Törvényszék látszólag érdeklődést tanúsít a Portielje és a Gosselin között fennálló személyi összefonódások iránt, e pont szövegéből kitűnik, hogy a Törvényszék arra szorítkozott, hogy ezen összefonódásokat egyedül a társasági jogra tekintettel értékelje. A Törvényszék által az 55–57. pontban, illetve az ítélet egyéb pontjaiban is követett okfejtésben így nem szerepel egyetlen olyan megfontolás sem, amelyből kiderülne, hogy a Törvényszék egyéb körülményeket is figyelembe vett azon következtetésének alátámasztása érdekében, amely szerint a Portieljének sikerült megdöntenie az említett vélelmet, bizonyítva, hogy a Gosselin a szóban forgó időszakban önállóan határozta meg az üzletpolitikáját.

- 68 A Törvényszék ezáltal figyelmen kívül hagyta a jelen ítélet 60. pontjában felidézett ítélkezési gyakorlatot, különösen pedig – mint azt a főtanácsnok az indítványának 74. pontjában megjegyezte – azt a tényt is, hogy az alapszabály szerinti társasági szervek általi formális határozathozatal nem feltétlenül szükséges a jogsértés elkövetője és a központi irányító jogalánya által alkotott gazdasági egység fennállásának megállapításához, továbbá hogy épp ellenkezőleg, ez az egység informálisan is létrejöhét, többek között azáltal, hogy az ilyen gazdasági egységet alkotó jogalanyok között személyi összefonódások állnak fenn.
- 69 Következésképpen a második fellebbezési jogalap a második és harmadik részében megalapozott, anélkül hogy vizsgálni kellene e jogalap első részét, amelyben a Bizottság a bizonyítékok elferdítésére hivatkozik.
- 70 E megállapítást nem vonhatja kétségbe a Portielje azon állítása, amely szerint az olyan megközelítés, amely a társasági jogból levezethető körülményeken kívüli egyéb körülmények figyelembevételét is megköveteli, megdönthetetlené tenné a meghatározó befolyás tényleges gyakorlásának vélelmét.
- 71 A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint ugyanis a vélelem elfogadható keretek között marad mindaddig, amíg az elérni kívánt jogszerű célhoz képest arányos, fennáll az ellenkező bizonyításának lehetősége, és biztosítva van a védelemhez való jog. Az, hogy nehéz a vélelem megdöntéséhez szükséges ellenbizonyítékot előterjeszteni, vagy akár egyszerűen az a körülmény, hogy valamely jogalany adott esetben nem szolgál a vélelem megdöntésére alkalmas bizonyítékokkal, önmagában nem jelenti azt, hogy e vélelem ténylegesen megdönthetetlen, különösen, ha – a szóban forgó vélelemhez hasonlóan – a saját tevékenységi körükön belül azok a jogalanyok vannak a legkedvezőbb helyzetben e bizonyíték felkutatásához, akikkel szemben a vélelmet alkalmazni kell (a fent hivatkozott Elf Aquitaine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 62., 66. és 70. pontja).
- 72 Nem állapítható meg tehát az Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikkének vagy akár az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én aláírt európai egyezmény 6. cikkének semmilyen sérelme.
- 73 Mivel a fellebbezési jogalapok így megalapozottak, a fellebbezésnek helyt kell adni, és hatályon kívül kell helyezni a megtámadott ítélet rendelkező részének 4. és 6. pontját, amelyekben a Törvényszék megsemmisítette a módosított vitatott határozatot annyiban, amennyiben az a Portieljére vonatkozik, és a Bizottságot kötelezte a T-209/08. sz. ügyben felmerült költségek viselésére.

A Törvényszékhez benyújtott keresetről

- 74 Az Európai Unió Bírósága alapokmánya 61. cikke első bekezdésének második mondata értelmében, ha a fellebbezés megalapozott, a Törvényszék határozatának hatályon kívül helyezése esetén az ügyet maga a Bíróság is érdemben eldöntheti, amennyiben a per állása megengedi. A Bíróság úgy ítéli meg, hogy a jelen ügyben ez a helyzet.

75 Mint az a jelen ítélet 19. pontjából kitűnik, a Törvényszék előtt a Portielje öt jogalapot hozott fel, az elsőt elsődlegesen, míg a másik négyet másodlagosan, hangsúlyozva e tekintetben, hogy őt a Gosselin által elkövetett jogsértésért csak akkor terhelheti felelősség, ha maga a Gosselin elkövette az EK 81. cikk megsértését.

Az első jogalapról

76 Első kereseti jogalapjában a Portielje azt állítja, hogy mivel ő nem gyakorolt gazdasági tevékenységet, nem minősíthető az EK 81. cikk (1) bekezdése és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése értelmében vett vállalkozásnak. Következésképpen az uniós versenyjogi szabályok vele szemben nem alkalmazhatók, ennél fogva pedig a Bizottság e rendelkezések megsértése nélkül nem vonhatta őt felelősségre a Gosselin által elkövetett jogsértésért.

77 E tekintetben elegendő megállapítani, hogy az első fellebbezési jogalap elemzéséből következik, hogy a Törvényszék előtt felhozott ezen első kereseti jogalap megalapozatlan.

A második jogalapról

78 Második kereseti jogalapjában a Portielje azt állítja, hogy ő bizonyította, hogy nem gyakorolt semmilyen meghatározó befolyást a Gosselin üzleti vagy stratégiai politikájára. A Bizottság azáltal, hogy a vitatott határozatban ennek ellenkezőjét állapította meg, megsértette az EK 81. cikk (1) bekezdését és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdését.

79 A Bizottság úgy véli, hogy e jogalap megalapozatlan.

80 Előljáróban emlékeztetni kell arra, hogy – mint az vitatott határozatból kitűnik – 2002. január 1-jétől 2002. szeptember 18-ig a Portielje a Gosselin társasági részesedéseit majdnem teljes körűen ellenőrizte, következésképpen pedig a Bizottság megalapozottan vélelmezte, mint az az első fellebbezési jogalap elemzéséből kitűnik, hogy a Portielje ezen időszakban ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt a Gosselin üzletpolitikájára, valamint hogy a Portielje és a Gosselin így ezen időszakban az EK 81. cikk értelmében vett egyetlen vállalkozást képezett. A Portielje feladata volt tehát, hogy e vélelem megdöntése érdekében minden olyan körülményt előadjon, amelyek bizonyíthatják, hogy az említett időszakban a Gosselin önálló piaci magatartást tanúsított.

81 A jelen esetben a Portielje a Törvényszék előtt először is arra hivatkozott, hogy az igazgatósága csak a jogsértés végét követően ült össze először. Másodszor hangsúlyozta, hogy a tevékenysége kizárólag abban állt, hogy a Gosselin részvényeseinek közgyűlésén gyakorolja a szóban forgó részvényekhez kapcsolódó szavazati jogokat, miközben a belga társasági jog szerint a társaság vezetése nem a részvényesek közgyűlésének, hanem az igazgatótanácsnak a feladata, mindazonáltal pedig az érintett időszakban a Gosselin részvényeseinek közgyűlését egyszer sem hívták össze. Harmadszor, a Portielje semmilyen módon nem befolyásolta a Gosselin igazgatótanácsának összetételét, mivel az igazgatótanácsot már 2002. január 1-je előtt létrehozták, az összetétele pedig az érintett időszak során nem változott. A Portielje ebből levezette, hogy gyakorlatilag képtelen volt bármilyen befolyást gyakorolni a Gosselinre.

82 A válaszbeadványában a Portielje hozzátette, hogy az alapítványnál az igazolások kiadását csak 2002. december 11-én foglalták okiratba; hogy a Portielje igazgatótanácsát alkotó hat személynek csak a fele volt a Gosselin igazgatótanácsának is tagja; hogy a Portieljének csak az igazgatótanácsát, nem pedig az alapszabály szerinti társasági szervezeti kereteken kívül eljáró igazgatóit illeti meg vezetési hatáskör, valamint hogy a Portielje első döntéshozatalára írásban, emellett pedig a jogsértés végét követően került sor.

- 83 E tekintetben mindenekelőtt meg kell állapítani, mint az a második fellebbezési jogalap elemzéséből következik, e tényezők önmagukban – főszabály szerint és különleges körülmények hiányában – nem elegendők annak alátámasztásához, hogy a meghatározó befolyás tényleges gyakorlásának vélelmét megdöntötték.
- 84 Továbbá, a vitatott határozat (451) preambulumbekzdésében a Bizottság megállapította, hogy a Portielje megerősítette, hogy „az a célja, hogy bemutatóra szóló igazolások kiadása ellenében bemutatóra szóló részvényeket szerezzen, azzal, hogy az így megszerzett részvények kezelése, továbbá az e részvényekhez kapcsolódó minden jog gyakorlása, mint például az esetleges juttatások beszedése és a szavazati jogok gyakorlása, valamint minden egyéb cselekmény végrehajtása a legtágabb értelemben összefügg az előzőekkel vagy hozzájárulhat ahhoz”, a (452) preambulumbekzdés szerint pedig a Portielje „nem vitatja, hogy a célja a Gosselin és az egyéb leányvállalatok egységes vezetésének biztosítása”.
- 85 Ezenkívül a Portielje alapszabályából, valamint a vitatott határozat (46), (446) és (452) preambulumbekzdéséből kitűnik, hogy az érintett időszak során a Portielje és a Gosselin vezetését ugyanazok a személyek látták el, amit a Portielje a kifogásközlésre adott válaszában is megerősített. A Portielje igazgatótanácsában – amelyben a döntéseket főszabály szerint egyszerű többséggel hozzák – a szavazatok többségével rendelkező három személy ugyanis ezzel egyidejűleg a Gosselin teljes, három főből álló igazgatótanácsát is alkotta.
- 86 Végül a Portielje a jelen ítélet 81. és 82. pontjában felidézett formális tényezőkön kívül nem adott elő semmilyen konkrét körülményt, amely bizonyíthatná, hogy a főleg e különösen erős személyi összefonódások fennállásából eredő érdek-összeütközés és a Portielje által követett cél ellenére a Gosselin az érintett időszakban önállóan határozta meg a piaci magatartását.
- 87 Az eddigiekből következik, hogy a Törvényszék előtt felhozott második jogalapnak nem lehet helyt adni.

A harmadik jogalapról

- 88 Harmadik kereseti jogalapjában a Portielje azt állítja, hogy a Bizottság kétszeresen is megsértette az EK 81. cikket. Először is, a Bizottság nem bizonyította, hogy a Gosselinnek betudott magatartások az EK 81. cikk értelmében vett érzékelhető versenykorlátozásoknak minősíthetők. Másodszor, a Bizottság nem bizonyította azt sem, hogy az a megállapodás, amelyben a Gosselin részt vett, érzékelhetően érinthette a tagállamok közötti kereskedelmet. Az, hogy a szóban forgó szolgáltatások nemzetközi költöztetések, e tekintetben nem elegendő, a Bizottság pedig tévesen hivatkozott a forgalommal és a piaci részesedéssel kapcsolatos, a kereskedelem érintettségéről szóló iránymutatásban meghatározott küszöbértékekre, többek között azért, mert a szóban forgó megállapodás jellege nem alkalmas erre, továbbá azért, mert a Bizottság elmulasztotta meghatározni a releváns piacot.
- 89 A Bizottság úgy véli, hogy e jogalap megalapozatlan.
- 90 Előjáróban emlékeztetni kell arra, hogy a Gosselint csak 1992. január 31-től kezdve vonták felelősségre a szóban forgó jogsértésért, a vitatott határozatnak pedig többek között a (307) preambulumbekzdéséből kitűnik, hogy a Bizottság által megállapított egységes és folyamatos jogsértés keretében csak a jutalékokra vonatkozó megállapodásért és a látszatáránlatokra vonatkozó megállapodásért vonták felelősségre, vagyis az árakra vonatkozó megállapodásért nem, amelyet a kartell kezdetén meghatározott formájában már nem alkalmaztak akkor, amikor a Gosselin megkezdte a kartellben való részvételét.

- 91 A Portielje érvelését illetően először is meg kell jegyezni, hogy a Bizottság a vitatott határozat (346)–(370) preambulumbekzdésében vizsgálta az érzékelhető versenykorlátozás fennállását. A (349) preambulumbekzdésben többek között megjegyezte, hogy „[a]z árakra vonatkozó megállapodás, a jutalékokra vonatkozó megállapodás és a látszatáránlatokra vonatkozó megállapodás célja a nemzetközi költöztetési szolgáltatások belgiumi piacán magas árszint kialakítása és fenntartása, valamint e piac felosztása”.
- 92 Közelebbről a jutalékokra vonatkozó megállapodással kapcsolatban a Bizottság e határozat (351)–(357) preambulumbekzdésében megállapította, hogy különösen az egyes konkrét esetek körülményeitől függően a jutalékok az e szolgáltatásokért kért árak közvetlen vagy közvetett rögzítéséhez, a közbeszerzési eljárások manipulálásához, sőt az ügyfélkör felosztásához vezettek, és e szolgáltatások vonatkozásában olyan árszintet eredményeztek, amely magasabb volt, mint amilyen versenykörnyezetben lett volna. A látszatáránlatokra vonatkozó megállapodást illetően a Bizottság a vitatott határozat (358)–(360) preambulumbekzdésében megjegyezte, hogy e megállapodás a közbeszerzési eljárások manipulálásából állt, amely torzította az ügyfél rendelkezésére álló választékot, és olyan árszintet eredményezett, amely magasabb volt, mint amilyen versenykörnyezetben lett volna.
- 93 A Bizottság a vitatott határozat (361)–(365) preambulumbekzdésében úgy ítélte meg, hogy mind a közvetlen és a közvetett ár rögzítés, mind pedig a piac és az ügyfelek felosztása már jellegénél fogva korlátozta a versenyt az EK 81. cikk értelmében, továbbá hogy a közbeszerzési eljárás manipulálása is ilyen korlátozásnak minősült. A Bizottság a határozat (366) preambulumbekzdésében ebből arra következtetett, hogy „e megállapodások célja a verseny EK 81. cikk értelmében vett korlátozása”.
- 94 Másfelől a Törvényszékhez benyújtott keresetlevelében a Portielje „elismeri, hogy a Gosselin meghatározott nemzetközi költöztetések keretében jutalékokat kapott vagy fizetett, egyéb meghatározott nemzetközi költöztetések keretében pedig látszatáránlatokat kért vagy adott”. A Portielje tehát nem vitatja, hogy a Gosselin részt vett a jutalékokra és a látszatáránlatokra vonatkozó megállapodásokban. Egyszerűen azt állítja, hogy e megállapodások és ajánlatok az árakra vonatkozó megállapodásokhoz hasonlóan nem minősíthetők az EK 81. cikk értelmében vett érzékelhető versenykorlátozásoknak, mivel a Gosselint illetően az a tény, hogy jutalékokat kapott vagy szedett be, vagy akár látszatáránlatokat kért vagy adott, nem járhat az ügyfélkör legcsekélyebb felosztásával vagy az árakra vonatkozó bármilyen megállapodással.
- 95 Ugyanakkor mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy azoknak a megállapodásoknak, amelyekben a Gosselin részt vett, a jellegüknél fogva – és mint azt a Bizottság a vitatott határozatban helyesen bizonyította – az volt a céljuk, hogy a szóban forgó költöztetési szolgáltatások árát mesterségesen magas szinten rögzítsék, valamint felosszák az e szolgáltatásokat igénybe vevő ügyfélkört. E megállapodások így a rendes verseny megfelelő működése szempontjából különösen káros összejátszási formáknak minősültek. Annak, hogy a Gosselin szerint ez nem így volt, hasonlóképp annak, hogy a Gosselin nem vett részt az árakra vonatkozó megállapodásban, e tekintetben nincs hatása, következésképpen pedig nem támaszthatja alá, hogy a Bizottság tévedett volna, amikor a jutalékokra vonatkozó megállapodásokat és a látszatáránlatokat olyan megállapodásoknak minősítette, amelyeknek célja, hogy az EK 81. cikk értelmében érzékelhetően korlátozzák a versenyt.
- 96 Továbbá az az érvelés, amely szerint a Bizottság az ügyfélkör felosztására vonatkozó megállapodásokért való felelősséget és az árakra vonatkozó megállapodásokért való felelősséget megalapozatlanul tudta be a Gosselinnek, azon a feltevésen alapul, hogy a jutalékokra vonatkozó megállapodások és a látszatáránlatok – amelyek kapcsán nem vitatott, hogy a Gosselin részt vett azokban – nem minősíthetők az ügyfélkör felosztására vagy az árakra vonatkozó megállapodásoknak. Márpedig az előző pontból következik, hogy e feltevés téves. Az említett érvelést tehát el kell utasítani.
- 97 Végül a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából következik, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazása céljából felesleges valamely megállapodás tényleges hatásainak figyelembevétele, amennyiben annak célja a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása (az

56/64. és 58/64. sz., Consten és Grundig kontra Bizottság ügyben 1966. július 13-án hozott ítélet [EBHT 1966., 429. o., 496. o.], valamint a fent hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 261. pontja).

- 98 Következésképpen az, hogy a jutalékokra vonatkozó megállapodások és a látszatárajánlatok – különösen, ahogyan azokat a Gosselin végrehajtotta – nem jártak olyan hatással, hogy érzékelhetően korlátozzák a versenyt, még ha ezt bizonyítottnak is vesszük, nem teheti jogellenessé a vitatott határozatot, mivel a Bizottság megalapozottan vélte úgy, hogy az említett megállapodásoknak az volt a célja, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében érzékelhetően korlátozzák a versenyt, mint azt a Bíróság a jelen ítélet 95. pontjában megállapította.
- 99 Másodszer emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint ahhoz, hogy valamely döntés, megállapodás vagy magatartás alkalmas legyen a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására, objektív jogi vagy ténybeli tényezők összessége alapján kellő valószínűséggel lehetővé kell tennie, hogy közvetlenül vagy közvetetten, ténylegesen vagy lehetségesen olyan irányú hatást gyakoroljon a tagállamok közötti kereskedelmi szerkezetre, amely akadályozhatja a tagállamok között az egységes piac célkitűzéseinek megvalósítását. Ezenkívül szükséges, hogy e hatás ne legyen jelentéktelen (a C-238/05. sz., Asnef-Equifax és Administración del Estado ügyben 2006. november 23-án hozott ítélet [EBHT 2006., I-11125. o.] 34. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a C-125/07. P., C-133/07. P., C-135/07. P. és C-137/07. P. sz., Erste Group Bank és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2009. szeptember 24-én hozott ítélet [EBHT 2009., I-8681. o.] 36. pontját).
- 100 Így a Bíróság már kimondta, hogy a valamely tagállam teljes területére kiterjedő megállapodás természeténél fogva azzal a hatással jár, hogy tartóssá teszi a nemzeti piacok szerinti részekre töredezést, akadályozva ezzel az EUM-Szerződés által célul kitűzött gazdasági keresztbefonódást, ezért pedig az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében érintheti a tagállamok közötti kereskedelmet (lásd ebben az értelemben a C-35/99. sz. Arduino-ügyben 2002. február 19-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-1529. o.] 33. pontját; a fent hivatkozott Asnef-Equifax és Administración del Estado ügyben hozott ítélet 37. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a fent hivatkozott Erste Group Bank és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 24-én hozott ítélet 38. pontját), valamint hogy az érintett szolgáltatások határokon átnyúló jellege releváns szempont annak mérlegeléséhez, hogy fennáll-e a tagállamok közötti kereskedelemnek az említett rendelkezés értelmében vett érintettsége (lásd analógia útján a 311/85. sz., Vereniging van Vlaamse Reïs bureaus ügyben 1987. október 1-jén hozott ítélet [EBHT 1987., I-3801. o.] 18. és 21. pontját).
- 101 Továbbá az EK 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazása szempontjából az érintett piac meghatározásának egyetlen célja annak megállapítása, hogy a szóban forgó megállapodás hatással lehet-e a tagállamok közötti kereskedelemre, és annak célja vagy hatása-e a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása (a C-111/04. P. sz., Adriatica di Navigazione kontra Bizottság ügyben 2006. február 16-án hozott végzés 31. pontja).
- 102 A jelen esetben a Bizottság a vitatott határozat (372) és (373) preambulumbekkezdésében megállapította, hogy a szóban forgó megállapodások „érezhető hatást gyakorolhattak a tagállamok közötti kereskedelemre”, figyelembe véve többek között, hogy a szóban forgó szolgáltatások határokon átnyúló jellegűek, továbbá hogy „a szóban forgó költöztetési társaságok piaci részesedéseinek mértéke meghaladja a nemzetközi költöztetési szolgáltatások belgiumi piacának 5%-át, [...] amennyiben a piaci részesedésük mértéke hozzávetőleg 50%”. A Bizottság továbbá ismertette az érintett piacot ugyanezen határozat (88)–(94) preambulumbekkezdésében, amelyekben megállapította többek között, hogy „az érintett szolgáltatások a belgiumi nemzetközi költöztetési szolgáltatások, vagyis azok a »háztól házig« költöztetési szolgáltatások, amelyek kiindulási pontja vagy célállomása Belgiumban található”; hogy a kartell résztvevőinek piaci részesedése a 2002. évben „hozzávetőleg 50%” volt; hogy figyelembe véve, hogy „Belgium a jelentős geopolitikai központok egyike, továbbá [...] kereskedelmi gyűjtő- és elosztóhelyet képez”, számos olyan multinacionális vállalkozás, amelynek székhelye Belgiumban

található, vagy ott fiókteleppel rendelkezik, a saját és az alkalmazottai vagyontárgyainak költöztetése érdekében nemzetközi költöztetési társaságokat vesz igénybe, valamint hogy a kartell földrajzi központja Belgium volt.

- 103 Az eddigiekből következik mindenekelőtt, hogy a piacnak a vitatott határozatban foglalt ismertetése a jelen ítélet 101. pontjában felidézett ítélkezési gyakorlatnak megfelelően elegendő annak meghatározásához, hogy a szóban forgó kartell hatással lehetett-e a tagállamok közötti kereskedelemre. Ezenkívül – ellentétben a Portielje állításával – nem állapítható meg, hogy a Bizottság elmulasztotta volna meghatározni a releváns piacot, mivel az ugyanezen határozat (88)–(94) preambulumbekzdésében a Bizottság meghatározta a kartellel érintett termékpiac és földrajzi piac, vagyis a nemzetközi költöztetési szolgáltatások piacának dimenzióját. Ez az ismertetés tehát elegendő volt ahhoz, hogy a Bizottság a piaci részesedésnek a kereskedelem érintettségéről szóló iránymutatás 53. pontjában meghatározott küszöbértékét alkalmazza.
- 104 Továbbá, egyrészt a Törvényszék előtti eljárási iratból kitűnik, hogy a kartell résztvevői releváns piaci részesedéseinek mértéke messze meghaladja az 5%-ot. Másrészt, tekintettel mind a jelen ítélet 100. pontjában felidézett ítélkezési gyakorlatra, mind pedig a szóban forgó jogsértésnek a Bizottság által a vitatott határozatban említett jellemzőire, a kereskedelem érintettségéről szóló iránymutatás 53. pontjában meghatározott és a szóban forgó kartell jellegére vonatkozó feltétel nyilvánvalóan teljesül.
- 105 E körülmények között, továbbá figyelembe véve különösen azt, hogy a piaci részesedésnek az említett 53. pontban meghatározott 5%-os küszöbértékét nyilvánvalóan túllépték, a Bizottság megalapozottan jutott arra a következtetésre, hogy a szóban forgó megállapodások az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében érzékelhető hatással lehettek a tagállamok közötti kereskedelemre.
- 106 Végül, mivel a kereskedelem érintettségéről szóló iránymutatás 53. pontja szerint a piaci részesedés 5%-os küszöbértékének túllépése a jelen ügy tárgyát képező kartellek esetében főszabály szerint önmagában elegendő lehet a tagállamok közötti kereskedelem érzékelhető érintettségének bizonyításához, továbbá mivel a jelen esetben az említett küszöbértéket messze túllépték, a Portielje annak alátámasztására irányuló érvelését, hogy a Bizottság nem bizonyította, hogy az EK 81. cikk ezen alkalmazási feltétele teljesült, anélkül el lehet utasítani, hogy a Bíróságnak a Portielje által hivatkozott többi körülményről állást kellene foglalnia.
- 107 Az eddigiekből következik, hogy a Törvényszék előtt a Portielje által felhozott harmadik kereseti jogalapot el kell utasítani, mivel annak két része közül egyik sem megalapozott.

A negyedik jogalapról

- 108 Negyedik kereseti jogalapjában a Portielje azt állítja, hogy a Bizottság a Gosselinnel szemben kiszabott bírság számítása keretében megsértette az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontját és (3) bekezdését, valamint a bírságkiszabási iránymutatást, először is a Gosselin által elkövetett jogsértés súlyosságának meghatározása során. A Portielje szerint a Bizottság ugyanezen jogsértéseket követte el másodszor azáltal, hogy a Gosselinnel szemben kiszabott bírság alapösszegének számítása céljából azon eladások értékét vette figyelembe, amelyeket a Gosselin a 2000. július 1-jétől 2001. június 30-ig terjedő időszakban teljesített, ahelyett hogy a 2001. július 1-jétől 2002. június 30-ig teljesített eladások értékét vette volna alapul, harmadszor pedig azáltal, hogy elutasította a Gosselin által hivatkozott enyhítő körülményeket.
- 109 A Bizottság úgy véli, hogy e jogalapot lényegében el kell utasítani.

- 110 Először is meg kell állapítani, hogy a Portielje azon érvelése, amely szerint a Bizottság a Gosselin által elkövetett jogsértés súlyosságának mérlegelése keretében nem vette figyelembe az ügy valamennyi releváns körülményét, szintén azon a feltevésen alapul, hogy egyrészt az egyedül a jutalékokra és a látszatáránlatokra vonatkozó megállapodásokban való részvétel minőségileg eltérő volt az árakra vonatkozó megállapodásban való részvételhez képest, másrészt pedig azok a megállapodások, amelyekben a Gosselin részt vett, nem szerepeltek a legsúlyosabb versenykorlátozások között. A Portielje szerint tehát a Bizottság megalapozatlanul állapította meg, hogy a Gosselin által elkövetett jogsértés ugyanolyan súlyos volt, mint a szóban forgó kartell többi résztvevője – különösen az árakról szóló megállapodás résztvevői – által elkövetett jogsértés, következésképpen pedig nem tehetné volna meg, hogy a bíróság alapösszegének meghatározása szempontjából az összes résztvevő vonatkozásában az eladások értékének ugyanazon 17%-os arányát veszi figyelembe.
- 111 A Törvényszék előtt felhozott harmadik kereseti jogalap első részének elemzéséből ugyanakkor az következik, hogy e feltevés téves, mivel a Bizottság a jutalékokról szóló megállapodásokat és a látszatáránlatokat helyesen minősítette az árakról és az ügyfélkör felosztásáról szóló megállapodásoknak, e megállapodások pedig – az árakról szóló megállapodáshoz hasonlóan – nyilvánvalóan a legsúlyosabb versenykorlátozások kategóriájába tartoznak. Az említett érvelést tehát el kell utasítani, és ugyanezen okból nem lehet helyt adni a Portielje azon kérelmének, hogy a Bíróság a korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlása keretében csökkentse a Gosselinnel szemben kiszabott bírságot.
- 112 Másodszor emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság a módosító határozattal módosította a vitatott határozatot a Gosselin által teljesített azon eladások értékét illetően, amelyek a vele szemben kiszabott bírság számításának alapjául szolgáltak: ennek során e bírságot a Gosselin által a 2001. július 1-jétől 2002. június 30-ig teljesített eladások értékéből kiindulva újraszámította, következésképpen pedig az e társasággal szemben kiszabott bírságot módosította. A Portielje érvelésének második része tehát tárgytalanná vált.
- 113 Harmadszor, az enyhítő körülményeket illetően, a Portielje lényegében a jogsértésben való korlátozott részvételéből és csekély szerepéből eredő enyhítő körülmény figyelembevételét követeli, ami lényegét tekintve megfelel a bírságkiszabási iránymutatás 29. pontjának harmadik francia bekezdésében említett enyhítő körülménynek, továbbá kéri az ugyanezen 29. pont ötödik francia bekezdésében említett enyhítő körülmény figyelembevételét is.
- 114 E tekintetben emlékeztetni kell egyrészt arra, hogy az említett 29. pont harmadik francia bekezdése szerint, „amikor az érintett vállalat bizonyítékkal szolgál arra, hogy részvétele a jogsértésben kifejezetten csekély, és következésképpen bizonyítani tudja azt is, hogy mialatt részt vett a jogsértő megállapodásban, a piacon versenyző magatartás tanúsításával hatékony módon elkerülte azok végrehajtását”, a Bizottság enyhítő körülmény fennállását állapíthatja meg, és csökkentheti a bírság alapösszegét.
- 115 Márpedig annak pusztán ténye, hogy a Gosselin nem vett részt az árakról szóló megállapodásban, illetve nem vett részt a kartell egyetlen találkozásán sem, önmagában nem lehet elegendő annak bizonyításához, hogy az említett harmadik francia bekezdésben meghatározott feltételek teljesülnek, vagy akár annak bizonyításához, hogy a Gosselin a szóban forgó kartellben korlátozott szerepet játszott, figyelembe véve többek között, hogy – mint azt a jelen ítélet 90. pontja már felidézte – az árakra vonatkozó megállapodásban való részvételért nem állapították meg e társaság felelősségét, a kartellben való részvételének időszakában pedig a kartell anélkül is működött, hogy a résztvevőknek találkozókat kellett volna tartaniuk.
- 116 Ezenkívül meg kell állapítani, hogy még ha a Bizottság – mint azt a Portielje állítja – az említett enyhítő körülmény figyelembevételének elutasítása érdekében nem is hivatkozhatott volna arra, hogy a Gosselint egységes és folyamatos jogsértésért vonta felelősségre, a vitatott határozatnak különösen a (280) preambulumbekzdéséből kitűnik, hogy a Bizottság számos közvetlen bizonyítékkal rendelkezett

arra, hogy a Gosselin részt vett a jutalékokra és a látszatáránlatokra vonatkozó megállapodásokban. Márpedig e bizonyítékok önmagukban is mindenképp elegendőek ahhoz, hogy a kartellben való korlátozott részvétellel kapcsolatos minden állítást el lehessen utasítani.

- 117 E körülmények között a Portielje nem bizonyította, hogy a Bizottság tévedett volna, amikor a vitatott határozatban nem volt hajlandó a Gosselin javára figyelembe venni az arra vonatkozó enyhítő körülményt, hogy a Gosselin korlátozott mértékben vett részt a kartellben, valamint csekély szerepet játszott abban.
- 118 Másrészt azon állítást illetően, mely szerint a Gosselin által tanúsított versenyellenes magatartást a hatóságok engedélyezték, elegendő megállapítani, hogy a Portielje – alá nem támasztott egyszerű állításokon kívül – nem ad elő semmit, ami bizonyíthatná, hogy a Bizottság mint intézmény a bírságkiszabási iránymutatás 29. pontjának ötödik francia bekezdése értelmében engedélyezte vagy ösztönözte volna a jutalékokra vagy a látszatáránlatokra vonatkozó megállapodások megkötését. Következésképpen nem bizonyított, hogy a Bizottság tévesen tagadta volna meg, hogy az említett enyhítő körülményt a Gosselin javára figyelembe vegye.
- 119 Ebből következik, hogy a Törvényszék előtt felhozott negyedik kereseti jogalap – abban a részében, amelyben még nem vált tárgytalanná – megalapozatlan.

Az ötödik jogalapról

- 120 Ötödik kereseti jogalapjában a Portielje azt állítja, hogy még ha az általa felhozott harmadik és negyedik jogalapot el is kell utasítani, a vitatott határozatot az egyenlő bánásmód elvének megsértése miatt akkor is meg kell semmisíteni, mivel egyrészt a Gosselin magatartása objektíve és minőségileg különbözik a szóban forgó kartell többi résztvevőjének magatartásától, mert a Gosselin nem vett részt az árakra vagy az ügyfélkör felosztására vonatkozó megállapodásokban, másrészt pedig a Bizottság a bírság alapösszegének meghatározása céljából azoknak az eladásoknak az értékét vette figyelembe, amelyeket a Gosselin a jogsértés végét megelőző utolsó előtti üzleti év során teljesített.
- 121 E tekintetben elegendő megállapítani, hogy egyrészt a Törvényszék előtt felhozott harmadik kereseti jogalap első részének elemzéséből kitűnik, hogy azokat a megállapodásokat, amelyekben a Gosselin részt vett, a Bizottság helyesen minősítette az árakra és az ügyfélkör felosztására vonatkozó megállapodásoknak, ezért pedig a Gosselin magatartása lényegében nem különbözött a kartell többi résztvevője által tanúsított magatartástól. Másrészt, mint az a jelen ítélet 112. pontjában már megállapítást nyert, a Portielje érvelésének második része a módosító határozat Bizottság általi elfogadása következtében már tárgytalan. A jelen jogalapnak tehát nem lehet helyt adni.
- 122 Az eddigiekből következik, hogy mivel a Portielje által a Törvényszékhez benyújtott megsemmisítés iránti keresetben felhozott egyik jogalap sem megalapozott, e keresetet teljes egészében el kell utasítani.

A költségekről

- 123 A Bíróság eljárási szabályzata 184. cikkének (2) bekezdése értelmében, ha a fellebbezés megalapozott, és a Bíróság maga hoz a jogvita kapcsán végleges határozatot, a Bíróság határoz a költségekről. Ugyanezen szabályzat 138. cikkének (1) bekezdése, amelyet e szabályzat 184. cikkének (1) bekezdése értelmében a fellebbezési eljárásban is alkalmazni kell, akként rendelkezik, hogy a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte.

¹²⁴ A jelen esetben, mivel a Portielje mind a fellebbezés, mind pedig a T-209/08. sz. ügyben indított megsemmisítés iránti kereset kapcsán pervesztes lett, a Bizottság pedig kérte az első- és másodfokú eljárás költségeinek viselésére kötelezését, a Portieljét kell kötelezni a jelen eljárásban, valamint a Törvényszék előtti eljárásban felmerült költségek viselésére.

A fenti indokok alapján a Bíróság (harmadik tanács) a következőképpen határozott:

- 1) **A Bíróság az Európai Unió Törvényszéke T-208/08. és T-209/08. sz., Gosselin Group és Stichting Administratiekantoor Portielje kontra Bizottság egyesített ügyekben 2011. június 16-án hozott ítélete rendelkező részének 4) és 6) pontját hatályon kívül helyezi.**
- 2) **A Bíróság a Stichting Administratiekantoor Portielje által a T-209/08. sz. ügyben előterjesztett keresetet elutasítja.**
- 3) **A Bíróság a Stichting Administratiekantoor Portieljét kötelezi mind a T-209/08. sz. ügyben az elsőfokú eljárás, mind pedig a fellebbezési eljárás során felmerült költségek viselésére.**

Aláírások